MUZEUL JUDEŢEAN TELEORMAN

BULETINUL MUZEULUI JUDEŢEAN TELEORMAN
SERIA ARHEOLOGIE

3 - 2011

Editura Renaissance
Bucureşti
2011

MUZEUL JUDEŢEAN TELEORMAN

BULETINUL MUZEULUI JUDEŢEAN TELEORMAN. SERIA ARHEOLOGIE 3

COLEGIUL DE REDACŢIE

Drd. Pavel Mirea, *Muzeul Judeţean Teleorman* - Redactor şef
Dr. Ecaterina Ţânţăreanu, *Muzeul Judeţean Teleorman* - Secretar de redacţie

Dr. Radian R. Andreescu, *Muzeul Naţional de Istorie a României*
Dr. Abraham van As, *Leiden University*
Dr. Douglass W. Bailey, *San Francisco State University*
Dr. Ioana Bogdan-Cătăniciu, *Institutul de Arheologie 'Vasile Pârvan'*
Dr. Sabin Adrian Luca, *Universitatea 'Lucian Blaga' din Sibiu, Muzeul Naţional Brukenthal*
Dr. Steve Mills, *Cardiff University*
Dr. Cristian Schuster, *Universitatea din Bucureşti, Institutul de Arheologie 'Vasile Pârvan'*
Dr. Laurens Thissen, *Thissen Archaeological Ceramics Bureau, Amsterdam*

Tehnoredactare: Pavel Mirea, Pompilia Zaharia
Corectura: Ecaterina Ţânţăreanu, Mădălina Dumitru
Consultanţi: Amelia Pannett (limba engleză), Cristi Marin (limba franceză)
Coperta: 'altar' (Starčevo-Criş) descoperit la Măgura, colecţia Muzeului Judeţean Teleorman, desen Cătălina Dănilă, machetare Pompilia Zaharia

Colegiul de redacţie nu răspunde de opiniile exprimate de către autori.

Corespondenţa, manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb se vor trimite Colegiului de redacţie, pe următoarea adresă: MUZEUL JUDEŢEAN TELEORMAN, str. 1848, nr. 1, cod poştal 140033, ALEXANDRIA, jud. Teleorman, ROMANIA sau prin email: redactie_BMJT@yahoo.com; pavelcmirea@yahoo.com.

Volum editat cu sprijinul Consiliului Judeţean Teleorman

Editura Renaissance 2011
www.editurarenaissance.ro
(Editură recunoscută C.N.C.S.I.S.)
Editor: Sorin Alexandru ŞONTEA
Telefon/fax: 031.808.91.97/0744.652118
E-mail: sorinsontea@rdslink.ro

©Toate drepturile asupra acestei ediţii sunt rezervate editurii Renaissance şi Muzeului Judeţean Teleorman

ISSN 2065-5290
Tipar: ABSTRACT MEDIA SRL
Tel/fax: 031.808.91.97

IN HONOREM

VASILE BORONEANŢ - 80 ANI

TABULA GRATULATORIA

Radian Andreescu (Bucureşti)
Mircea Babeş (Bucureşti)
Alexandru Barnea (Bucureşti)
Radu Băjenaru (Bucureşti)
Carmen Bem (Bucureşti)
Maria Bitiri Ciortescu (Bucureşti)
Ioana Bogdan Cătaniciu (Cluj Napoca)
Clive Bonsall (Edinburgh)
Adina Boroneanţ (Bucureşti)
Marin Cârciumaru (Târgovişte)
Bogdan Ciupercă (Ploieşti)
Gabriel Crăciunescu (Drobeta Turnu-Severin)
Oana Damian (Bucureşti)
Paul Damian (Bucureşti)
Mişu Davidescu (Bucureşti)
Alexandru Dinu (North Dakota)
Adrian Doboş (Bucureşti)
Roxana Dobrescu (Bucureşti)
Ştefan Dorondel (Bucureşti)
Alexandru Dragoman (Bucureşti)
Florin Draşovean (Timişoara)
Valentin Dumitraşcu (Bucureşti)
Silviu Ene (Bucureşti)
Alin Frînculeasa (Ploieşti)
Luisa Fulga (Bucureşti)
Daniel Garvăn (Piatra Neamţ)
Elena Gavrilă (Bucureşti)
Mihaela Golea (Bucureşti)
Radu Harhoiu (Bucureşti)
Peter Hügel (Arad)
Pascu Hurezan (Arad)
Ana Ilie (Târgovişte)
Cătălin Alexandru Lazăr (Bucureşti)
Andrei Măgureanu (Bucureşti)
Despina Măgureanu (Bucureşti)
Dragoş Măndescu (Piteşti)
Gheorghe Mănucu Adameşteanu (Bucureşti)
Mihaela Mănucu Adameşteanu (Bucureşti)
Mark Macklin (Aberystwith)
Silvia Marinescu-Bîlcu (Bucureşti)
Sorina Mataca (Drobeta Turnu Severin)
Dragoş Măndescu (Piteşti)
Kathleen McSweeney (Edinburgh)
Marco Merlini (Roma)
Pavel Mirea (Alexandria)
Katia Moldoveanu (Bucureşti)
Alexandru Morintz (Bucureşti)
Cristina Muja (Bucureşti)
Alina Muşat (Bucureşti)
Marian Iulian Neagoe (Drobeta Turnu-Severin)
Marian Neagu (Călăraşi)
Octav Negrea (Ploieşti)
Cătălin Nicolae (Bucureşti)
Eugen Nicolae (Bucureşti)
Irina Oberlander-Târnoveanu (Bucureşti)
Nona Palincaş (Bucureşti)
Ion Pătraşcu (Alexandria)
Cătălin Nicolae Pătroi (Drobeta Turnu-Severin)
Constantin C. Petolescu (Bucureşti)
Anca Diana Popescu (Bucureşti)
Gabriel Marius Popescu (Phoenix, Arizona)
Raluca Iuliana Popescu (Bucureşti)
Valentin Radu (Bucureşti)
Petre Roman (Bucureşti)
Alexandra Comşa (Bucureşti)
Andra Samson (Bucureşti)
Valeriu Sârbu (Brăila)
Cristian Schuster (Bucureşti)
Andrei Dorian Soficaru (Bucureşti)
Nicolaie Mirițoiu (Bucureşti)
Ion Stângă (Drobeta Turnu-Severin)
Nicolae Şerban (Ploieşti)
Cristian Eduard Ştefan (Bucureşti)
Georgeta el-Susi (Reşița)
Meda Toderaş (Bucureşti)
Ion Torcică (Alexandria)
George Trohani (Bucureşti)
Alain Tuffreau (Lille)
Ecaterina Ţânţăreanu (Alexandria)
Mircea Udrescu (Liege)
Gabriel Vasile (Bucureşti)
Mihai Vasile (Bucureşti)
Mihai Gabriel Vasile (Bucureşti)
Ionel Vlad (Alexandria)
Alexandru Vulpe (Bucureşti)
Vlad Zirra (Bucureşti)

SUMAR
CONTENTS

Adina BORONEANŢ
Arheologul Vasile Boroneanţ la 80 de ani
The Archaeologist Vasile Boroneanţ at 80 Years 9

Marin CÂRCIUMARU
Omul şi arheologul Vasile Boroneanţ
Vasile Boroneanţ, the Man and the Archaeologist 19

Adina BORONEANŢ
A Suggested Chronology for the Iron Gates Mesolithic
O propunere de cronologie pentru mezoliticul de la Porţile de Fier 21

Pavel MIREA
Between Everyday and Ritual Use - 'Small Altars' or 'Cult Tables' from Măgura 'Buduiasca', Teleorman County (I): the Early Neolithic Finds
Între folosinţa cotidiană şi rituală - 'altăraşe' sau 'măsuţe de cult' de la Măgura 'Buduiasca', judeţul Teleorman (I): descoperirile din neoliticul timpuriu 41

Marin Iulian NEAGOE
Despre idolii vinčieni de tip 'tesalic' descoperiţi în teritoriul comunei Hinova, judeţul Mehedinţi
Vinča Idols of 'Thessalian' Type Discovered in Hinova Village, Mehedinţi County 59

Dimitrie C. BUTCULESCU
(editare, note, bibliografie la notele editorului şi transpunere ilustraţii de Dragoş MĂNDESCU)
Măgura Calonfirescu (Esplorațiune arheologică)
Calonfirescu Mound (Archaeological Exploration) 81

Radian ANDREESCU, Katia MOLDOVEANU
Consideraţii privind vetrele din aşezarea gumelniţeană de la Vităneşti 'Măgurice', jud. Teleorman
The Hearths Discovered at Vitănești 'Măgurice' Settlement Belonging to Gumelnița Culture, Teleorman County 103

Ana ILIE
Parure en terre cuite de la culture Gumelniţa des sites du département de Dâmboviţa (Roumanie)
Obiecte de podoabă din lut din cultura Gumelnița descoperite în aşezări din judeţul Dâmboviţa (România) 119

Ion TORCICĂ
Depozitul de lame de silex descoperit în localitatea Băbăiţa (jud. Teleorman)
Flint Blade Hoard from Băbăiţa (Teleorman County) 133

Cătălin Nicolae PĂTROI
Caracterul gumelniţean al culturii eneolitice Sălcuţa
Gumelnița Character of the Sălcuța Eneolithic Culture 143

Cristian Eduard ŞTEFAN
Aşezarea eneolitică de la Bârlăleşti - 'Stanţia', jud. Vaslui. Unele consideraţii asupra ceramicii
The Neolithic settlement from Bârlăleşti - 'Stanţia', Vaslui County. Considerations of the Ceramics 155

Daniel GARVĂN
Reprezentări ornitomorfe eneolitice din zona subcarpatică a Moldovei
Représentations néolithiques d'oiseaux découvertes dans les zones collinaires de Moldova 171

Ion PĂTRAŞCU
Câteva materiale arheologice descoperite în cetatea getică de la Orbeasca de Sus, judeţul Teleorman
Some Archaeological Finds from the Getic Fortress at Orbeasca de Sus, Teleorman County 179

Alin FRINCULEASA, Nicolae ŞERBAN, Octav NEGREA, Valentin DUMITRASCU
Date preliminare privind aşezarea medievală timpurie de la Belciug, jud. Prahova
Preliminary Data on the Early Medieval Settlement from Belciug, Prahova County 193

Bogdan CIUPERCĂ
Câteva puncte de vedere privind activităţile meşteşugăreşti şi spaţiile de 'producţie' între Carpaţi şi Dunăre în secolele VIII-X
A Discussion of Craft Activities and 'Production' Areas between the Carpathians and the Danube in the VIII-X Centuries AD 223

Ecaterina ŢÂNŢĂREANU
De la răspunsurile la Chestionarul lui Odobescu la Lista Monumentelor Istorice 2010 - judeţul Teleorman
From the Responses of Odobescu Questionnaire to the List of Historical Monument 2010 - Teleorman County 233

Cătalin LAZĂR, Cristina MUJA, Gabriel VASILE
Consideraţii teoretico-metodologice privind studiul practicilor funerare (III): contribuţiile antropologiei fizice
Theoretical and Methodological Considerations in the Study of Funerary Practice (III): the Contribution of Physical Anthropology 249

Prezentări de carte
Book Rewiews 269

Dragoş DIACONESCU
Cultura Tiszapolgár în România, Bibliotheca Brukental XLI, Editura Altip, Sibiu, 2009, 433 pagini, ISBN 978-973-117-244-6 902(498.4)
(Mihaela GOLEA, Luisa FULGA) 269

Victor Henrich BAUMANN
Noviodunum. Şantier arheologic 1995-2009, Editura Granada, Tulcea, 2010, 243 pagini, ISBN 978-973-8905-90-0
(Silviu ENE) 271

Colaboratori
Contributors 273

CONSIDERAŢII PRIVIND VETRELE DIN AŞEZAREA GUMELNIŢEANĂ DE LA VITĂNEŞTI 'MĂGURICE', JUD. TELEORMAN

Radian-Romus ANDREESCU
Katia MOLDOVEANU

Abstract: *This paper aims to present details of some of the hearths discovered at Vităneşti 'Măgurice' tell settlement, belonging to both B1 and A2 phases of Gumelniţa culture. The level corresponding to the later phase was partially investigated through a small surface excavation. Despite the generally poor preservation of hearths some interesting details regarding construction were revealed, especially for those from the later phase.*

Rezumat: *Studiul de faţă îşi propune să prezinte câteva din vetrele descoperite în aşezarea de tip tell de la Vităneşti 'Măgurice'. Vetrele aduse în discuţie aparţin atât nivelului Gumelniţa B1, cât şi celui corespunzător nivelului A2, care a fost cercetat parţial pe o suprafaţă restrânsă. Deşi starea de conservare a vetrelor este de cele mai multe ori precară, mai ales cele din nivelul superior, afectat de lucrările agricole, s-au putut surprinde câteva detalii constructive interesante pe care le prezentăm în cele ce urmează.*

Key words: *tell settlement; Gumelniţa culture; hearth; constructive techniques.*
Cuvinte cheie: *aşezare tell; cultura Gumelniţa; vatră; tehnici de construcţie.*

Studiul de faţă îşi propune să prezinte o anumită categorie de amenajări asociate în general locuinţelor, respectiv vetrele. Vom prezenta în cele ce urmează câteva rezultate preliminare ale cercetărilor referitoare la acest tip de amenajări descoperite în aşezarea de la Vităneşti.

În limba română există un termen bine definit care desemnează acea platformă înălţată pe care se face focul, respectiv *vatră* (cf. DEX). Vatra este considerată ca un element de bază al casei tradiţionale româneşti. Etnologii care s-au ocupat de această problemă (I. Vlăduţiu, P. Petrescu, G. Stoica) sunt de acord în ceea ce priveşte originea cuvântului şi semnificaţia termenului. Astfel, ei consideră că originea cuvântului *vatră* este autohtonă şi că a fost împrumutat de mai multe popoare balcanice din limba română. Vatra reprezintă un element important în arhitectura tradiţională, locul ocupat de aceasta în camera de locuit fiind considerat un criteriu principal în clasificarea locuinţelor (Vlăduţiu 1973: 171).

Aşezarea de tip tell de la Vităneşti 'Măgurice' (Andreescu, Mirea şi Apope 2003a; Andreescu et al. 2009a) se află în Valea Teleormanului[1] (Planşa I). Din punct de vedere stratigrafic aici au fost identificate toate cele trei faze ale culturii Gumelniţa. Nivelul B1 a fost cercetat în întregime, în timp ce nivelul A2 a fost cercetat parţial doar pe o suprafaţă restrânsă de control stratigrafic (10x10 m iniţial, extinsă apoi la 10x20 m). La Vităneşti au fost descoperite până în prezent mai multe vetre, asociate sau nu unor locuinţe, aparţinând atât ultimului nivel de locuire Gumelniţa B1, cât şi celui anterior corespunzător fazei A2.

În continuare vom prezenta câteva din vetrele scoase la lumină de-a lungul timpului în aşezarea de la Vităneşti 'Măgurice', cu accent pe modul de construcţie al vetrelor. Câteva precizări se impun în legătură cu condiţiile de descoperire. Starea de conservare a vetrelor descoperite nu este foarte bună, aşezarea de la Vităneşti având de suferit mult de pe urma deranjamentelor ulterioare (amplasarea în imediata apropiere a satului a dus inclusiv la efectuarea unor lucrări agricole care au afectat în special ultimul nivel de locuire). În aceste condiţii multe dintre vetre sunt în mare parte distruse, resturile lor fiind găsite împrăştiate pe suprafaţa aşezării. Cu toate acestea vetrele din aşezarea de la Vităneşti au oferit câteva interesante detalii referitoare la modul şi materialele de construcţie utilizate.

Pe latura de nord a locuinţei L1/1993 a fost descoperită o vatră (SX □ P1, -0,70 m, nivel Gumelniţa B1), distrusă în mare parte de gropi moderne (Andreescu et al. 1996). Vatra avea o formă relativ pătrată. Au fost identificate trei faze de folosire. Ultima a fost construită pe un pat de pietriş (această fază a fost din păcate distrusă înainte de a fi studiată în amănunt). Plăcuţele celei de-a doua faze, masive (grosime 5-7 cm) sugerând o folosinţă îndelungată, erau aşezate direct peste plăcuţele primei faze de utilizare. Sub plăcuţele acestei faze se afla o umplutură formată din bucăţi de chirpici de diverse mărimi. Vatra era înconjurată de o gardină puternic arsă, formată din lutuieli succesive de 1,5-2 cm grosime, gardină care se mai păstra doar pe două laturi (Andreescu et al. 1997) (Planşa II).

Câteva observaţii interesante au fost făcute la vatra descoperită în partea de est a aşezării, (SX, □ D1-E1, -2,26/-2,45 m, nivel Gumelniţa A2). Vatra avea formă rectangulară, cu latura de cca. 1,40 m, era orientată est-vest, fiind uşor înclinată spre nord (Planşa III). Au fost identificate trei faze de utilizare. Secţionarea vetrei a dus la descoperirea unor interesante detalii constructive. Astfel, se pare că a existat o primă fază, respectiv o vatră cu dimensiuni mai mici, păstrată pe cca. 0,70x0,40 m, care se prezenta sub forma unei mase de lut de culoare cenuşiu închis, înclinată spre nord (P3/2). Plăcuţele de vatră erau mai groase în partea de vest şi aveau cca. 3 cm. Peste această vatră se construieşte o a doua, extinsă, cu plăcuţe groase de cca. 5-10 cm, acest fapt sugerând o îndelungată utilizare a vetrei. Între aceste două faze se găseşte o umplutură constituită din pietricele, resturi de plăcuţe de vatră şi chirpici ars fărâmiţat. Vatra este refăcută, ultima fază de folosire fiind amenajată direct peste cea anterioară. Plăcuţele ultimei faze conţineau mult nisip în compoziţie, aveau o grosime de cca. 5 cm, iar cele din apropierea gardinei erau uşor albiate. Vatra avea o gardină formată din cel puţin patru lutuieli de grosimi diferite (grosimea gardinei era de 17-27 cm, iar înălţimea de cca. 35 cm). (Planşa III:2)

În colţul de SV, gardina prezenta un inedit element constructiv, constând în două bucăţi de lemn carbonizate care aveau probabil rolul de a întări acest colţ (Planşa III:3). De altfel, în această zonă, lutuielile gardinei se subţiază şi se arcuiesc formând un gol în care erau încastrate bucăţile de lemn (Planşa III:4). Gardina era la acelaşi nivel sau puţin mai ridicată decât nivelul plăcuţelor care, pe latura vestică, chiar suprapun gardina (Andreescu et al. 2006: 395-6).

V1/2006 a fost descoperită în □ S3, la cca. 3 m S de resturile locuinţei L4/1997. Vatra era puternic înclinată pe direcţia E-V, o parte din ea aflându-se în martorul ce desparte sectoarele M-R şi S-Z (Planşa III:1). Forma sa era rectangulară, cu dimensiuni de aproximativ 0,60 x 0,70 m (suprafaţa cercetată). Într-o fază iniţială s-a ridicat un miez compact din lut (Planşa IV:2) de culoare cenuşiu-deschis înconjurat de 5-6 lutuieli succesive, constituind gardina vetrei. Peste acest miez se afla un pat de pietriş, peste care a fost construită prima fază a vetrei. Plăcuţele acestei faze, prost arse, au fost la un moment dat acoperite de o nouă lutuială. Grosimea lor nu depăşeşte 3 cm. Plăcuţele fazei a doua, groase de 1-5 cm, mult mai bine arse, se aflau pe un pat de nisip şi pietriş aşternut peste plăcuţele primei faze (Planşa IV:3,4). Plăcuţele celei de-a treia faze aveau aceleaşi dimensiuni fiind plasate tot pe un pat de nisip şi pietriş, gros ca şi primul, de 2-3 cm. Gardina vetrei, arsă, prost conservată, nu se înălţa deasupra focarului, plăcuţele ultimei faze suprapunând gardina.

În partea de est a aşezării în □ F3-G3 (-2,00 m, nivel Gumelniţa A2) a fost descoperită o altă vatra de formă rectangulară, cu dimensiunile de cca. 1,5x1,7 m (ultima fază), înălţimea maximă de 0,70 m (Planşa V:1,2). Un fapt interesant este acela că vatra era acoperită de o structură din bârne de lemn, probabil prăbuşită peste ea. Bârnele erau păstrate pe o suprafaţă de cca. 1x1,5 m, orientate VNV-ENE, unele aveau partea superioară rotunjită, altele erau plate (Andreescu et al. 2001: 271-2). Aceste bârne proveneau probabil de la o structură de lemn sub care era plasată vatra.

Vatra a fost secţionată pe axa N-S, urmărindu-se evidenţierea unor detalii constructive (Planşa V:3). Au fost identificate trei faze de utilizare (Planşa VI). Faza iniţială era realizată pe un pat de lut compact, pigmentat cu cărbune. Faza intermediară era construită pe un pat de pietriş amestecat cu chirpici ars (Planşa V:4). Ultima fază era suprapusă direct pe cea anterioară. Gardina, realizată din lutuieli succesive, a fost surprinsă în partea sudică pe maxim 28 cm (Andreescu et al. 2003: 338-9). Faza iniţială era de dimensiuni mai mici, fiind extinsă ulterior.

Vatra locuinţei L15 (SY/2009, nivel Gumelniţa B1) a fost cercetată în □ M5. Era puternic deranjată, resturile păstrate întinzându-se pe cca. 1-1,50 m. La demontare s-a observat că vatra a avut patru faze de folosire, cu plăcuţe de vatră cu grosimea de 3-4 cm (Planşa VII:1-4). Prima faza pare a fi de dimensiuni mai mici, cca. 40 cm, rectangulară. Ulterior a fost extinsă ca suprafaţă, dar starea de conservare nu a permis surprinderea altor detalii cum ar fi dimensiuni sau formă (Andreescu et al. 2010: 206).

Vatra locuinţei L13 (SY/2009, nivel Gumelniţa B1) a fost descoperită în □ H3-4. Avea o formă dreptunghiulară cu dimensiunile păstrate de 0,80 × 1,10 m şi înălţimea de 0,20-0,40 m (Planşa VIII:2). Vatra a fost tăiată de gropi şi era puternic înclinată spre limita suprafeţei (Andreescu et al. 2009b: 230). Pentru surprinderea detaliilor constructive şi a fazelor de folosire s-a făcut o secţiune transversală până la baza acesteia. Miezul vetrei era realizat din trei lipituri cu grosimea de 0,10-0,15 m, formate din lut ars tasat, ce avea în compoziţie nisip cu granulaţie mică (Planşa VIII:3). În partea superioară s-au putut observa trei faze de utilizare, din care ultima era distrusă. Plăcuţele de vatră aveau o grosime de 5-6 cm. Fiecare fază a fost construită direct peste cea anterioară. Cele din partea

superioară aveau marginile uşor ridicate. Gardina consta dintr-o lipitură verticală, cu grosimea de 0,15-0,20 m, realizată din lut amestecat cu pleavă (Planşa VIII:4) (Andreescu et al. 2010: 205).

Vatra locuinţei L14 (SY/2009, nivel Gumelniţa B1) se afla în K2 şi avea dimensiunile păstrate de 1 x 0,60 m. Se păstra fragmentar, puternic înclinată, fiind tăiată din vechime de o groapă (Planşa VIII:1). Vatra a avut cinci faze de folosire. Prima fază a vetrei avea dimensiuni mai reduse, ea fiind extinsă în următoarele faze. Plăcuţele acestei faze, păstrate pe cca. 0,70x0,70 m aveau o grosime de 5 cm şi erau aşezate pe un pat de pietriş şi nisip. Plăcuţele fazei următoare, păstrate pe cca. 0,90 x 0,80 m, aveau cca. 3-4 cm grosime şi erau aşezate pe un strat subţire de nisip şi pietricele. Ultimele faze erau foarte distruse şi nu s-au putut obţine mai multe detalii (Andreescu et al. 2010: 206).

O vatră distrusă aproape în întregime de lucrările agricole a fost descoperită în locuinţa L6 (SX L6-7, -1,00 m, nivel Gumelniţa B1) (Planşa IX:1). Se pare că aceasta a avut o primă fază de folosire, după care, deasupra ei s-a ridicat un miez compact din lut şi s-a construit o nouă vatră, extinsă spre nord, având trei faze de folosire. Între acestea exista o umplutură din chirpici ars şi pietriş. Gardina, puternic arsă la partea superioară, era formată din lutuieli succesive. Într-un colţ vatra avea un postament tronconic (acesta a fost găsit lângă vatră fiind distrus de lucrările agricole) (Andreescu et al. 2000: 113).

O altă vatră a fost cercetată parţial, o parte a ei se continuă în martorul dintre suprafeţe, astfel că dimensiunile vetrei nu au putut fi apreciate (SX P6-O6, nivel B1). A fost cercetată o porţiune de cca. 0,30 x 0,60 m (Planşa IX:2). Vatra avea două faze de folosire, fiecare fiind aşezată pe un pat de pietriş şi nisip. Nu s-au observat urme de gardină. Plăcuţele ultimei faze sunt masive, cu o grosime de cca. 5 cm, iar cele ale fazei anterioare au cca. 3 cm (Andreescu et al. 2008: 328).

Din vatra V2/2006, plasată la nord de L4/97, nu s-au păstrat decât două mici porţiuni, restul fiind distrus de o groapă (Planşa IX:2-4). Înclinată pe direcţia NV-SE, vatra avea dimensiunile aprox. de 1 x 0,8 m. Baza vetrei era din lut masiv, de culoare maroniu deschis. S-au putut identifica patru faze de folosire, primele două cu plăcuţe mai subţiri, de 4 cm şi mai puţin arse şi ultimele două mai groase, de 8-10 cm. În toate fazele, plăcuţele au fost aşezate direct peste faza anterioară, fără umplutură (Andreescu et al. 2007: 392).

Alte două vetre au fost descoperite în locuinţa L2/1995, din păcate ambele distruse în cea mai mare parte. Vatra nr. 1, plasată în colţul estic al locuinţei, avea o formă relativ pătrată, cu latura de circa 1,50 m. A fost surprinsă gardina formată din patru lutuieli succesive (de 14, 4, 5, respectiv 2 cm) din lut nears. Înălţimea păstrată era de 0,40 m (fără plăcuţele de vatră, o parte din ele fiind găsite împrăştiate în jur). Colţurile par a fi fost uşor rotunjite, iar umplutura era compusă dintr-un amestec compact, dur, de lut de culoare cenuşie-albicioasă cu lut cenuşiu-închis, nears. Vatra avea şi două elemente interesante constând în două alveolări circulare (diametrul circa 0,20 m) în care se găsea chirpici nears, relativ compact, iar pe margini aveau urme de arsură. Se găseau plasate cumva simetric, înspre colţurile de est şi de vest, acesta din urmă fiind aproape în întregime distrus (Andreescu et al. 1999). Vatra nr. 2 (SX C1-D1, -1,50/-1,55m) avea, ca şi vatra nr. 1, o umplutură din lut nears, omogen, foarte tare. Gardina era compusă din mai multe lutuieli succesive din chirpici nears (Andreescu et al. 2001: 271-2).

* * *

Din cele prezentate până acum se pot face câteva consideraţii privind caracteristicile şi modul de construcţie al vetrelor descoperite la Vităneşti.

În ceea ce priveşte forma lor, vetrele sunt rectangulare, cu latura de cca. 1,5 m. Din păcate starea lor de conservare fiind precară, dimensiunile şi forma nu au putut fi apreciate întotdeauna cu precizie.

În unele cazuri (vetrele locuinţelor L15 şi L6, vatra din D1-E1, F3-G3) prima fază a vetrei are dimensiuni reduse, pentru ca în următoarele faze vatra să fie extinsă. Astfel, în cazul vetrei din L15 de la o latură de cca. 0,40 m se ajunge în fazele ulterioare la cca. 1,50 m, iar în cazul vetrei din D1-E1 de la faza iniţială de 0,70x0,40 m vatra se extinde la cca. 1,40 m. Şi în cazul vetrei din F3-G3 a existat o fază iniţială de dimensiuni mai mici, care în fazele următoare este extinsă, aproape dublându-şi suprafaţa.

La unele vetre (V1 şi V2 /2006, V1 şi V2 din locuinţa L5) s-a observat faptul că iniţial se construia un miez din lut compact. Peste acest miez se aplica un strat mai gros sau mai subţire din lut care constituia partea activă a vetrei, care, ulterior, datorită arderii se deteriora necesitând refacerea sa. Refacerile sunt realizate în două moduri, respectiv fie direct pe faza anterioară, fie pe un start intermediar de pietriş şi nisip. Sunt cazuri în care fiecare refacere a fost realizată pe pat de nisip şi pietriş (V1/2006), cazuri în care refacerile s-au realizat direct una peste alta (V2/2006). De asemenea,

în unele situaţii sunt folosite ambele tehnici în construcţia aceleiaşi vetre, respectiv amenajarea primei faze pe un astfel de pat din pietriş şi nisip (vatra din □ F3-G3, vatra din □ D1-E1).

Astfel de amenajări, dar cu pat din fragmente ceramice sau pietre au fost întâlnite şi cu prilejul cercetării altor vetre la Căscioarele (Dumitrescu 1965: 223), Sultana (Andreescu et al. 2010a: 176-7) sau Coţatcu (Trohani et al. 2010: 60-1) şi sunt legate cel mai probabil de proprietatea acestor materiale de a păstra căldura degajată de foc. Grosimea aşa numitelor 'plăcuţe de vatră' (de fapt reprezentând suprafaţa vetrei care a suferit multiple crăpături ca urmare a utilizării) variază între 1,5-10 cm, cel mai adesea fiind între 3-5 cm.

Majoritatea vetrelor studiate prezintă un element constructiv numit gardină, ce 'îmbracă' miezul vetrei şi este format în majoritatea cazurilor din mai multe lipituri din lut nears, mai rar ars, de culori diferite şi cu dimensiuni ce variază de la caz la caz. Numărul lipiturilor din construcţia gardinei variază între 5-6 (V1/06), 4 (V1/L5) şi 3 (V/D1E1, având 17/27 cm grosime). În cazul vetrei din locuinţa 13, gardina era formată dintr-o singură lipitură cu o grosime de 10-12 cm, din lut ars.

Aşa cum rezultă din secţionarea unora din vetrele studiate, gardina apare pe profil ca pornind din baza vetrei, până la nivelul ultimei faze de folosire. În unele cazuri plăcuţele ultimei faze de folosire suprapun gardina. În cazul vetrei din □ D1-E1, unde s-au făcut observaţii mai detaliate s-a constatat existenţa iniţială a unei mici vetre. Peste ea s-a ridicat o nouă vatră, mai mare. Se pare că la început s-a construit gardina sau o parte din lipiturile ei după care s-a umplut cu lut compact dar şi bucăti de chirpici, resturi de plăcuţe de vatră şi nisip, realizându-se apoi partea activă a vetrei (faza a doua). Faza a treia s-a construit direct peste faza a două şi e posibil ca odată cu această refacere să fie adăugate noi lipituri gardinei. Interesant este faptul că partea activă (plăcuţele de vatră) suprapune gardina pe latura păstrată întreagă.

Ca elemente deosebite să notăm un fel de postament întâlnit în cazul vetrei din locuinţa L6 şi două alveolări, pe colţurile vetrei din locuinţa L5. Un alt element inedit este reprezentat şi de descoperirea în cazul vetrei din □ D1-E1 a unor bucăţi de lemn în construcţia gardinei, constituind cel mai probabil un element de consolidare.

În încheiere propunem câteva puncte de reflexie asupra modului de construcţie a vetrelor. În cazurile studiate toate vetrele prezintă mai multe faze de folosire, reprezentând cel mai probabil refaceri ale respectivei vetre. O analiză amănunţită a acestor succesiuni (coroborată cu analogii etnografice) ar putea oferi informaţii legate de durata de folosire a vetrelor şi implicit a locuinţelor cărora aparţineau.

O altă problemă ce ridică semne de întrebare este aşa numita gardină, respectiv acea amenajare care înconjoară miezul vetrelor. Din analiza vetrelor studiate reiese că această gardină este de obicei din lut nears şi este formată din mai multe lutuieli de culori şi dimensiuni diferite. Având în vedere faptul că aşa numitele 'plăcuţe de vatră' dobândesc în urma arderii o duritate foarte mare, ne întrebăm de ce în unele cazuri gardina este alcătuită din lut nears deşi se află în imediata apropiere a focarului. Aceasta cu atât mai mult cu cât există vetre care au această gardină din lut ars. Este necesară o aprofundare a studiului asupra modului de construcţie al acestor vetre, prin stabilirea relaţiilor şi funcţiunii diferitelor elemente componente (nu este foarte clar în opinia noastră funcţiunea şi modul de execuţie a ceea ce numim gardină). În cazul vetrelor de la Vităneşti această gardină nu protejează focarul, mai mult în unele cazuri partea activă (plăcuţele de vatră) suprapune gardina.

Toate aceste aspecte relevă existenţa unor construcţii speciale, vetrele, care par a fi făcute după anumite tipare (miez compact, pat de pietriş, gardină etc), destul de greu de sesizat datorită, cel puţin în cazul celor descoperite de la Vităneşti, stării precare de conservare.

Cercetările viitoare vor trebui să acorde o atenţie sporită acestor importante elemente ale vieţii cotidiene a comunităţilor omeneşti, construcţii tratate mai degrabă prin prisma analogiilor etnografice şi mai puţin prin specificul lor aparte, datorat apartenenţei la epoca neo-eneolitică.

Note

[1.] Cercetările au început în anul 1993 cu un colectiv format din dr. Silvia Marinescu-Bîlcu (Institutul de Arheologie Vasile Pârvan - Bucureşti), responsabil de şantier, Radian Andreescu (Muzeul National de Istorie a României), Cătălin Borţun (Muzeul Judeţean Teleorman). De-a lungul celor 17 campanii de cercetare din colectiv au mai făcut parte: Pavel Mirea, Pompilia Zaharia, Ion Pătraşcu, Ştefan Apope, Ion Torcică, Mădălina Dumitru (Muzeul Judeţean Teleorman), Adrian Bălăşescu, Valentin Radu, Constantin Haită, Mihai Tomescu, Dragoş Moise, Katia Moldoveanu (Muzeul National de Istorie a României), Cătălin Lazăr (Muzeul Dunării de Jos - Călăraşi).

Bibliografie

Andreescu, R., Borțun, C. şi Mirea, P. (1996) '*Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman*. *Punct Măgurice*', în Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1995, CIMEC (http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detaliu.asp?k=315 [accesat 6.01.2011]).

Andreescu, R., Borțun, C., Mirea, P., Zaharia, P. şi Pătrașcu, I. (1997) '*Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman*. *Punct Măgurice*', în Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1996, CIMEC (http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detaliu.asp?k=464 [accesat 6.01.2011]).

Andreescu, R., Pătrașcu, I., Mirea P. şi Zaharia, P. (1998) 'Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1997*, CIMEC (http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detaliu.asp?k=577 [accesat 6.01.2011]).

Andreescu, R., Pătrașcu, I., Mirea, P. şi Zaharia, P. (1999) 'Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 1998*, CIMEC (http://www.cimec.ro/scripts/arh/cronica/detaliu.asp?k=1738 [accesat 6.01.2011]).

Andreescu, R., Mirea, P. şi Zaharia, P. (2000) 'Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 1999: [prezentată la] a XXXIV-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Deva 2000*, p. 113, Bucureşti: cIMeC.

Andreescu, R., Haită, C., Mirea, P. şi Zaharia, P. (2001) 'Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu, C. Borş şi I. Oberländer-Târnoveanu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 2000: [prezentată la] a XXXV-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava 2001*, pp. 271-2, Bucureşti: cIMeC.

Andreescu, R., Haită, C., Bălășescu, A., Radu, V., Mirea, P., Apope, Ș. şi Zaharia, P. (2003) 'Vităneşti, com. Purani, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu, C. Borş şi F. Vasilescu (ed.), *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 2002: [prezentată la] a XXXVII-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Covasna 2003*, pp. 338-9, Bucureşti: cIMeC.

Andreescu, R.; Mirea, P. şi Apope, Ş. (2003a) 'Cultura Gumelniţa în Vestul Munteniei. Aşezarea de la Vităneşti, jud. Teleorman', *Cercetări Arheologice* 12: 71-88.

Andreescu, R., Moldoveanu, K. şi Mirea, P. (2006) 'Vităneşti, com. Vităneşti, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu şi F. Vasilescu (ed.), *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 2005: [prezentată la] a XL-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Constanța 2006*, pp. 395-6, Bucureşti: CIMEC.

Andreescu, R., Moldoveanu, K., Mirea, P., Bălășescu, A., Radu, V. şi Haită, C. (2007) 'Vităneşti, com. Vităneşti, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu şi F. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 2006: [prezentată la] a XLI-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Tulcea 2006*, p. 392, Bucureşti: CIMEC.

Andreescu, R., Moldoveanu, K., Olariu, C., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, C., Mirea, P., Torcică, I., Zaharia, P. şi Dumitru, M. (2008) 'Vităneşti, com. Vităneşti, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu şi F. Vasilescu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România: campania 2007: [prezentată la] a XLII-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Iași 2008*, pp. 327-8, Bucureşti: CIMEC.

Andreescu, R.R., Mirea, P., Moldoveanu, K. şi Torcică, I. (2009a) 'Noi descoperiri în aşezarea gumelniţeană de la Vităneşti „Măgurice" ', *Buletinul Muzeului Judeţean Teleorman. Seria arheologie* 1: 75-92.

Andreescu, R., Moldoveanu, K., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, C., Torcică, I., Mirea, P., Dumitru, M., Zaharia, P. şi Nica, T. (2009) 'Vităneşti, com. Vităneşti, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu, I. Oberländer-Târnoveanu, F. Vasilescu, O. Cîrstina şi Gh. Olteanu (ed.) *Cronica Cercetărilor Arheologice din România / Campania 2008 - a XLIII-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Târgoviște 2009, Valachica 21-11*, pp. 229-30, Târgoviște: cIMeC și Complexul Național Muzeal 'Curtea Domnească' Târgoviște.

Andreescu, R., Lazăr, C., Florea, M., Moldoveanu, K., Haită, C., Bălășescu, A., Radu, V., Ignat, T., Soficaru, A., Ion, A., Neagu, G., Chitonu, M. şi Mărgărit, M., (2010a) 'Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călăraşi. Punct Malu-Roşu', în M.V. Angelescu, C. Bem, I. Oberländer-Târnoveanu şi F. Vasilescu (ed.) *Cronica cercetărilor arheologice din România: campania 2009: [prezentată la] a XLIV-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava 2010*, pp. 176-7, Bucureşti: Muzeul Naţional de Istorie a României.

Andreescu, R., Moldoveanu, K., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, C., Torcică, I., Mirea, P., Dumitru, M., Zaharia, P. şi Bîrzu, A. (2010) 'Vităneşti, com. Vităneşti, jud. Teleorman. Punct Măgurice', în M.V. Angelescu, C. Bem, I. Oberländer-Târnoveanu şi F. Vasilescu (ed.) *Cronica cercetărilor arheologice din România: campania 2009: [prezentată la] a XLIV-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava 2010*, pp. 205-6, Bucureşti: Muzeul Naţional de Istorie a României.

Dumitrescu, Vl. (1965) 'Principalele rezultate ale primelor două campanii de săpături din aşezarea neolitică târzie de la Căscioarele', *Studii şi Cercetări de Istorie Veche şi Arheologie* 16 (2): 215-38.

Trohani, G., Andreescu, R., Moldoveanu, K., Haită, C., Grigoraș, L. şi Paveleț, E., (2010) 'Coţatcu, com. Podgoria, jud. Buzău. Punct Cetățuia', în M.V. Angelescu, C. Bem, I. Oberländer-Târnoveanu şi F. Vasilescu (ed.) *Cronica cercetărilor arheologice din România: campania 2009: [prezentată la] a XLIV-a ediţie a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava 2010*, pp. 60-1, Bucureşti: Muzeul Naţional de Istorie a României, 2010

Vlăduţiu, I. (1973) *Etnografia românească*, Bucureşti: Ed. Ştiinţifică.

1

2

Planşa I. Vităneşti Măgurice. 1. Vedere dinspre est; 2. Vedere aeriană (foto Carmen Bem, ©cIMeC).
Vităneşti Măgurice. 1. View from east; 2. Aerial view (photo Carmen Bem, ©cIMeC).

1

2

3

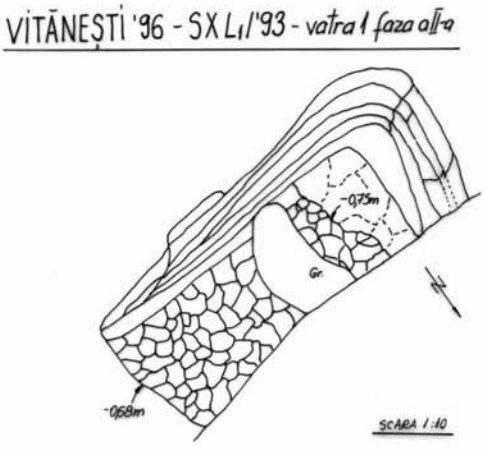

4

Planşa II. Vatra locuinţei L1. 1-3. Diverse etape ale demontării vetrei; 4. Planul vetrei, faza II (P. Mirea).

Hearth from L1 house. 1-3. Showing different stages of excavation; 4. Hearth plan for second phase (P. Mirea).

1

2

3

4

Planşa III. Vatra D1-E1. 1. Ultima fază de folosire; 2. Profilul vetrei (prima fază şi gardina); 3-4. Detalii constructive ale gardinei.

Hearth from D1-E1. 1. Last phase; 2. Hearth profile; 3-4. Construction details.

1

2

3

4

Planşa IV. Vatra V1/2006. 1. Ultima fază de folosire; 2. Detaliu cu miezul vetrei; 3. Profil cu refacerile vetrei; 4. Demontarea fazei a II-a.

Hearth V1/2006. 1. Last phase; 2. Details of hearth core; 3. Profile with hearth renewals; 4. Excavating second phase.

1

2

3

4

Planşa V. Vatra □ F3-G3. 1. Vedere a suprafeţei Sx (A-G); 2. Detaliu din timpul demontării vetrei; 3. Profilul vetrei; 4. Detaliu profil.

Hearth from □ F3-G3. 1. View of Sx (A-G) surface; 2. Detail showing excavation of the hearth; 3. Hearth profile; 4. Profile detail.

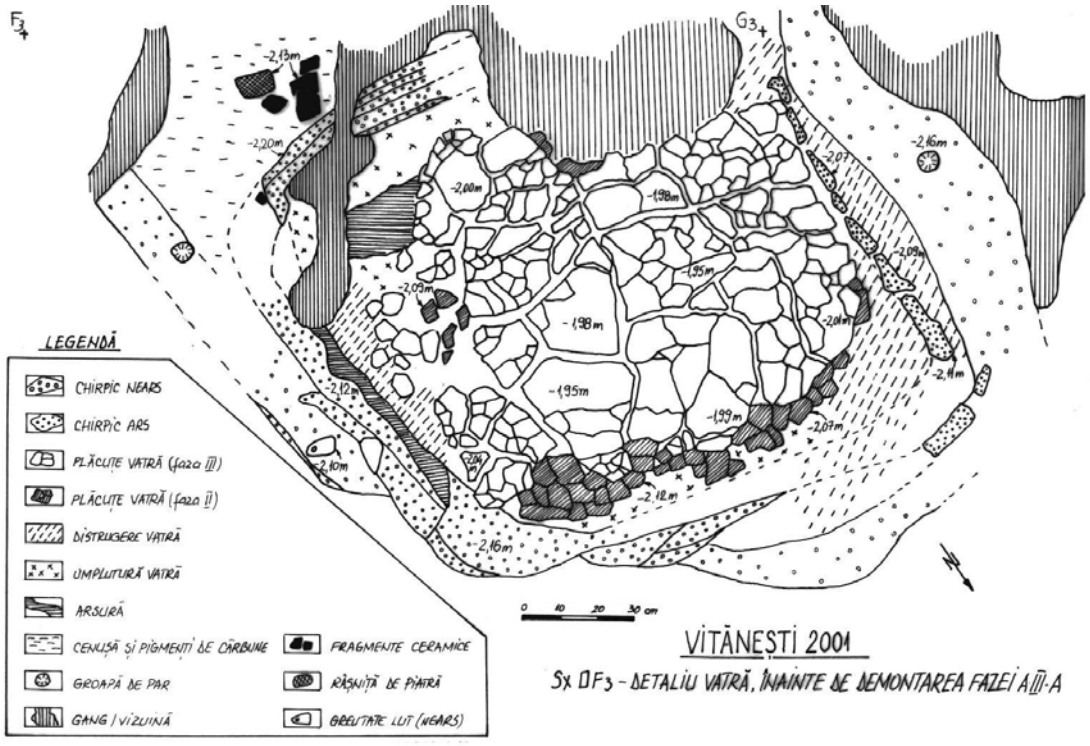

1

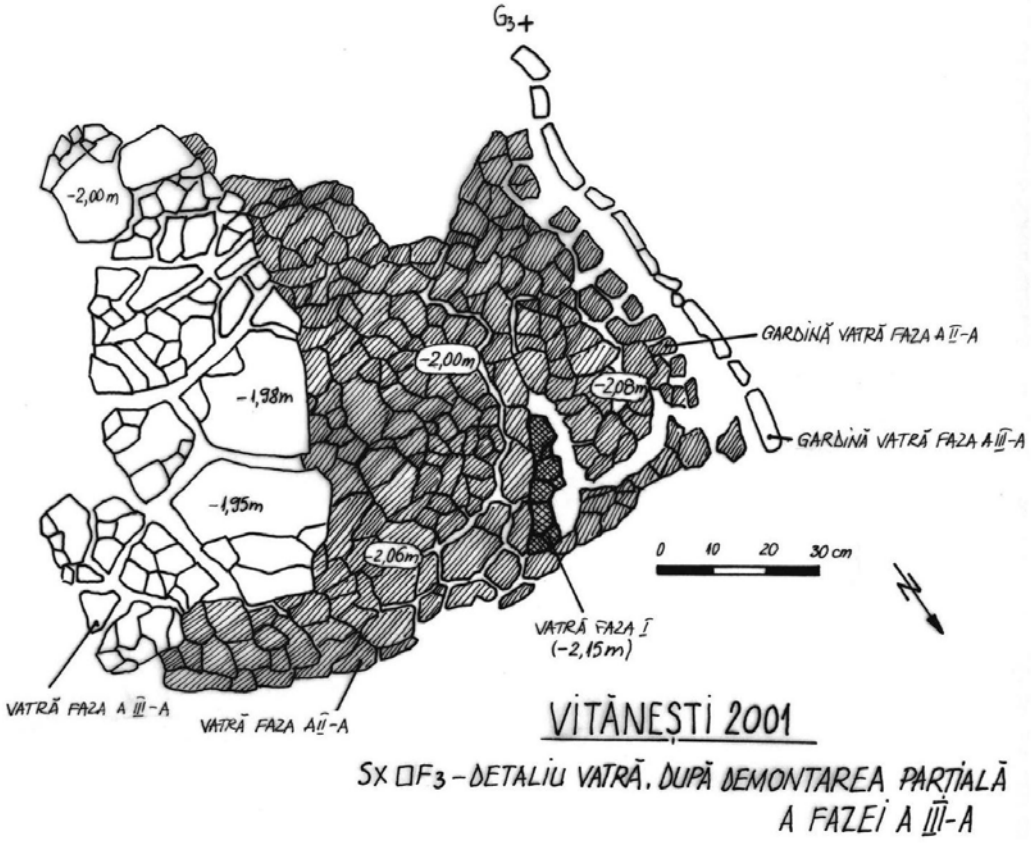

2

Planşa VI. Vatra □ F3-G3. Planuri demontare vatră (P. Mirea).

Hearth from □ F3-G3. Hearth plans (P. Mirea).

1

2

3

4

Planşa VII. Vatra L15/2009. 1-4. Aspecte din timpul demontării vetrei.
Hearth from L15/2009 house. 1-4. Excavating the hearth.

1

2

3

4

Planşa VIII. 1. Vatra locuinţei L14/2009; 2-4. Vatra locuinţei L13/2009.

1. Hearth from L14/2009 house; 2-4. Hearth from L13/2009 house.

1

2

3

4

Planşa IX. 1. Vatra locuinţei L6; 2. Vatra □ P6-O6; 3-4. Vatra V2/2006.
Hearth from L6 house; 2. Hearth from □ P6-O6; 3-4. Hearth V2/2006.